

Datum

2023-06-14

Åsa Pettersson
Asa.pettersson@energiforetagen.se

Klimat- och näringslivsdepartementet
Närings- och energiminister Ebba Busch

Energiföretagens förslag till utredningsdirektiv- översyn av elmarknadens funktion och organisation

Sammanfattning

En särskild utredare ska genomföra en översyn av den svenska elmarknadens funktion och organisation. Syftet med översynen är att förbättra elmarknadens förutsättningar att bidra till Sveriges högt ställda energi-, klimat-, närings- och säkerhetspolitiska mål. Utredaren ska vidare föreslå hur elmarknadens aktörer på ett förutsägbart och långsiktigt sätt finansiellt ska ersättas för de förmågor och egenskaper, såsom planerbarhet och flexibilitet, som krävs för ett konkurrenskraftigt, leveranssäkert och hållbart energisystem. Ett kraftsystem med dessa egenskaper kan tjäna svenska kunder väl där både näringsliv och hushåll kan fullskaligt elektrifieras med goda samhällsekonomiska konsekvenser.

Utredaren ska bland annat

- analysera hur elmarknadens funktion och organisation ska utformas för att säkerställa att elsystemet bidrar till Sveriges överliggande samhällspolitiska mål, såsom de energi-, klimat-, närings- och säkerhetspolitiska målen.
- analysera hur elmarknaden, med hänsyn till den pågående utvecklingen gällande till exempel införandet av ersättning för stödtjänster och ett utökat tak för obalanskostnader, förväntas ge elmarknadens aktörer en förutsägbart och långsiktig ersättning som med hög grad av säkerhet levererar de förmågor och egenskaper, såsom planerbarhet och flexibilitet, som krävs för ett konkurrenskraftigt, leveranssäkert och hållbart energisystem.
- vid behov lämna förslag på kompletterande ersättningar som med en hög grad av säkerhet ger samhällsekonomiskt effektiva investeringar i för elsystemet viktiga egenskaper. I uppdraget ingår att analysera och föreslå hur sådana ersättningar ska utformas och bör finansieras.
- utreda effektiviteten hos olika kontraktsformer på slutkundsmarknaden med speciellt fokus på de kunder som inte väljer att vara aktiva. Vid behov föreslå förändringar.
- kartlägga och analysera behoven av förändringar på den finansiella elmarknaden. Detta bör ske speciellt med avseende på den lagstiftning inom EU som reglerar denna marknad (FCA).

- säkerställa att förslagen är förenliga med gällande EU-rätt, också med hänsyn till hur andra medlemsländer har tolkat och implementerat EU-rätten gällande till exempel kapacitetsmekanismer och olika stödmekanismer till förnybar energi.

Utredarens förslag ska komplettera dagens elmarknad och i första hand bidra till en organisation som tydliggör som säkerställer goda villkor för långsiktiga investeringar, samt bidrar till en för kunderna väl fungerande marknad.

Utredaren ska inhämta synpunkter från nordiska aktörer och i möjligaste mån föreslå förändringar inom ramarna för EU:s regler som värnar den gemensamma nordiska elmarknaden.

Bakgrund

Ett väl fungerande elsystem ligger till grund för att Sverige ska kunna nå ett antal viktiga mål inom olika områden. Nedan listas exempel på mål där elsystemet på ett eller annat sätt spelar en viktig roll.

- Energipolitiska mål: "Politiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Energipolitiken ska således skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle."
- Klimatpolitiska mål: "Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990."
- Näringspolitiska mål: "Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag."
- Säkerhetspolitiska mål: "Målen för säkerhetspolitiken är att värna befolkningens liv och hälsa, att värna samhällets funktioner och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter."

I dagens läge krävs en vidareutveckling av marknadsförutsättningarna på elmarknaden för att elsystemet ska utvecklas på ett sätt som skapar förutsättningar att uppnå ovan nämnda mål. Med befintlig marknadsregim går inte utvecklingen tillräckligt snabbt i rätt riktning. Därför behövs en översyn av elmarknadens funktion och organisation.

En ny situation

För att nå tänkta framtida¹ volymer av ökande elanvändning finns ett underliggande behov av stora och snabba investeringar i kraftproduktion och infrastruktur såsom elnät. Det finns flera skäl till att en marknad kan få svårt att bygga i den takt som krävs för att

¹ Sveriges elbehov 2045. Hur stänger vi gapet? [sveriges-elbehov-2045_vers230307.pdf \(energiforetagen.se\)](https://www.energiforetagen.se/verksamhet/2023/07/2023-07-20-sveriges-elbehov-2045-hur-stanger-vi-gapet/)

uppnå de samhällsekonomiskt satta målen. För det första är tillståndprocesserna och de alltmer intensiva konflikterna kring markanvändning komplexa och kräver en god myndighetsstruktur och hantering för att de inte ska kraftigt fördröja utvecklingen. För det andra måste politiken återupprätta investerarnas förtroende för att politikens spelregler verkligen är långsiktiga. Detta betyder att staten åtminstone inledningsvis måste ta en aktivare roll när det rör investeringar i kraftproduktion. Energiföretagen kan identifiera ett antal risker som måste hanteras.

- Utvecklingen av elanvändning, infrastrukturutveckling, och utbyggnaden av tillförseln av el måste ske i takt. Med de ledtider som idag är kända finns det dock en risk att infrastrukturutvecklingen fördröjer tillkomsten av både ny elanvändning och ny eltilförsel.
- Det måste bli tydligt att politiken inom ramen för fossilfrihet förhåller sig teknologineutralt till utvecklingen av kraftproduktion. Här krävs det att staten aktivt och i handling tydligt visar sin position och sitt stöd för utvecklingen.
- Att på en relativt kort tid bygga och utveckla ett fossilfritt samhälle kräver förvaltningsmässiga processer som inte onödigt fördröjer eller förhindrar projekt. Risker att projekt fastnar i långvariga processer måste minskas till rimliga nivåer.

Den 1 januari 1996 omreglerades den svenska elmarknaden i syfte att öka effektiviteten i produktions- och försäljningsledet genom att skapa valfrihet för elanvändarna. Vid tiden för omregleringen hade den svenska elanvändningen varit förhållandevis konstant under många år och den bedömdes vara konstant även efter omregleringen. Elproduktionen utgjordes av kärnkraft, vattenkraft och kraftvärme med hög planerbarhet samtidigt som elnätskapaciteten var god på alla nivåer.

Idag tyder mycket på att svensk elanvändning kommer öka kraftigt de närmaste åren. Andelen väderberoende produktion utgör en allt större del av den svenska elproduktionsmixen samtidigt som bristande elnätskapacitet blir allt tydligare på nationell-, regional-, och lokal nivå. Elpriset har de senaste åren varit alltmer volatilt och elprisdifferensen mellan de fyra elområdena har ökat markant. Efterfrågan på stödtjänster för att hantera obalanser (exempelvis frekvenstjänster) har likaså ökat kraftigt.

Den så kallade kraftbalansen har försämrats tydligt under senare år då andelen planerbar produktion i framför allt södra Sverige har minskat. Detta innebär ett större beroende av import under ansträngda timmar.

I ljuset av den förändrade situationen krävs en översyn av elmarknadens funktion för att förbättra elmarknadens förutsättningar att bidra till Sveriges högt ställda energi-, klimat-, närings- och säkerhetspolitiska mål.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska genom regelbundna referensgruppsmöten inhämta synpunkter från berörda aktörer, bland andra Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Statens

energimyndighet, Akademin, Energiföretagen Sverige, Svenskt Näringsliv och SKGS.
Uppdraget ska även i övrigt ske i dialog med delar av näringslivet, den offentliga sektorn
och andra berörda aktörer.

Åsa Pettersson
vd, Energiföretagen Sverige